

Budai Főár

A B. Zs. H. Budai Körzetének Havi Lapja * 2023. április * 5782. Niszán-Ijár * XXV. évfolyam 3. szám

Széder este

Dr. Verő Tamás:
Széder este
1. oldal

Imaidők és Jahrzeitok
2. oldal

Háztáji Hírek
3. oldal

Kovács Gábor:
Les exportés - Az eladottak
4-5. oldal

Búcsú Tevjétől...
5. oldal

Hrotkó Larissza:
Szefer Haszidim a jámborságról
6-7. oldal

**Botlatókövet kapott
a Budapestről elhurcolt
Jane Haining**
7. oldal

Haszán Zoltán:
Hogyan hozta nehéz helyzetbe
az antiszemitákat...?
8-10. oldal

Fenyvesi Zsófi:
Önként ment Auschwitzba...
10. oldal

A Micve Klub proramajánlója
11. oldal

**A Micve Klub
áprilisi programja
Yellow Candle**
12. oldal

Ha a széder estére gondolunk, mindnyájunknak a család, a maceszgombóc, a *má nistano*, az *áfikajman*, és még rengetek csodás pozitív emlék, érzés, tapasztalás jut eszünkben. Ízek, illatok, mosolyok, zenédallamok, mozdulatok (pászka felemelése/kettétörése) és maga a zsidóság jut eszünkben. Persze, vannak hiányzók az estéről, és rájuk is emlékezünk, mint ahogy *Elijáhu* prófétára is, azzal, hogy nyitva hagyjuk az ajtót, kikészítünk neki is egy széket, egy terítéket, egy pohár bort. Igen, akik idén nem velünk ünnepelnek, azoknak is, mint *Élijáhunak*, minden elő van készítve, és szívünk mélyén ott vannak!

A mi életünket jelenti a zsidóság emblematikus ünnepe, a rabszolgaságból a szabadságba való szabadulást. Mindenkinek az életében van olyan időszak, olyan esemény, olyan személy, aki/ami hatása lehangoló, és egyben felemelő is. Gondoljunk bele... Melyik az a pillanat, ami beugrik, ha azt kérdezem, hogy elevenítsd fel a legszebb szédered? Ez az ünnep mindenkinek *ledor - vador*; nemzedékről nemzedékre épít bennünket tudtunkkal, vagy tudtunk nélkül.

Miben fog különbözni az idei peszachi vacsora a tavalyitól? Még élesen emlékszünk, szinte lehetetlennek tűnt, hogy széder estét tartunk, együtt legyünk/lehesünk a családukkal, szeretteinkkel, barátainkkal, közösségünkkel. Már a múlt évi is jobb volt, mint az előtte levő, ami már kevésbé van emlékeinkben, de akkor még rosszabbak voltak a körülmények. Akkor és ott sem gondoltuk, hogy jobb lesz.

Má nistano, hálájlo háze - miben különbözik ezen este... Idén választóvonalhoz érkezünk. Nem kell semmit írásba adni, nem kell fogadkozni, nem kell semmi komolyabbat tenni, csak gondolni, gondolkozni kell. Mi az, amit a mi korunkban - mindenki amennyi idős - itt az ideje megtenni, meglépni. Nem szabad halasztgatni, hanem lépni kell, tenni kell! Egy biztos, nem tudjuk visszaporgetni az időt, nem tudjuk újrátézni, újraélni a mai napot. Mindenki ott van a vágy, az igény, a tervek, a listánk, amit mindig félretettünk, hogy nem most van itt az ideje. Pedig most van itt az ideje! Most kell egymásba kapaszkodni, most kell kimondani a rejtett szót, megvallani az ér-

zéseiteket, és egészen biztos, hogy ezzel jobb lesz saját magunknak és környezetünknek egyaránt.

Most következik a széder, most lesz itt az alkalom, hogy kitakarítsunk (ne mondjuk azt, hogy majd jövőre tényleg be- és megtartom jól, jobban az ünnepet), most van itt az alkalom, hogy olyan széder estét tartunk, amire örökre emlékezni fogunk (minden résztvevővel együtt). Ne mondjuk azt, hogy majd jövőre már tényleg tuti biztos, de most még ezt vagy azt kell, hogy megcsináljam helyette!

A széder estén merjük kimondani azt, amit érzünk, vagy azt, ami zavar, mindazt, amiről úgy véljük, hogy a másikat megbánthatja, vagy amiről azt gondoljuk, hogy jobb hallgatni róla, mert a másiknak csak fájna, adjuk ki magunkból, mert a magunkban tartott mondatok pusztítják, rombolják a bensőnket, és erre nincs idő. De mondjuk ki a jó dolgokat is, ne féljünk hangosan felsorolni az örömeiket is!

Az őszinteség, a széder esti szokásos rituálé az, amely segítségünkre van. Többféle fiúrol olvasunk majd a *haggadában*, és ez a négy fajta ember a bennünk lévő sokféleséget is szimbolizálja. Nem baj az, ha vannak dolgok, amelyekről más a véleményünk, és az sem baj, ha tavaly még más tekintetünk jónak és szépnek. Évről-évre változunk, ez a változás jó és szép is, és természetes. Négy pohár bort iszunk, a négy kifejezésre, amivel a tóra leírja, hogy az Örökkévaló erős kézzel mit tett velünk. Nekünk is meg kell erősítenünk magunkat, és négyszeresen kell kiállnunk zsidóságunk mellett, amiben persze, hogy szintén különféle szinteken vagyunk. Más és más szépséget, leírását érezzük prioritásnak, a lényeg, hogy ez is tökéletesen megfér egymás mellett. Most van itt az ideje, hogy szánjunk időt és energiát a zsidóságunkra! Azt kívánom, hogy ebben is legyen más az idei peszah ünnep, az 5783-as év, és az előttünk levő még 120 esztendő. Ehhez kívánok erőt! Legyen bátorságunk változtatni, ne várakozunk semmivel, és főleg tudjunk és merjünk kiállni zsidóságunk mellett, vállaljuk fel és el, mindazt, ami ezzel jár! *Hag peszah szameah!*

Dr. Verő Tamás
főrabbi

✧ Imaidők ✧

2023. év áprilisi imarendje - 5783. Niszan - Ijár

Április	01. 10.00	szombat	Ünnepi ima - Sabat HaGadol, CÁV (Hávdálá: 19.59)	Niszan	10.
	03. 07.01	hétfő	Sahrit - Reggeli ima		12.
	05. 07.02	szerda	Elsőszülöttek böjtje (kiváltása/tanulás ima után) - reggeli ima		14.
	05.	szerda	Homec evés vége (10.34), homec eladása/elégetése utolsó ideje (11.40)		14.
	05. 18.30	szerda	Ünnepi esti ima/első széder este (gyertyagyújtás: 19.00)		14.
	06. 10.00	csütörtök	Ünnepi reggeli ima - Peszah első napja		15.
	06. 18.30	csütörtök	Ünnepi esti ima/második széder este (gyertyagyújtás: 20.07) - Omer 1.		15.
	07. 10.00	péntek	Ünnepi reggeli ima - Peszah második napja		16.
	07. 18.30	péntek	Kábalát sábat - szombat fogadása (gyertyagyújtás: 19.13) - Omer 2.		16.
	08. 10.00	szombat	Ünnepi ima - PÉSZÁH (Hávdálá: 20.10) - Omer 3.		17.
	10. 07.02	hétfő	Sahrit - Reggeli ünnepi ima - Omer 5.		19.
	11. 18.30	kedd	Ünnepi esti ima - Peszach 7. napja köszöntése (gyertyagyújtás: 19.09) - Omer 6.		20.
	12. 10.00	szerda	Ünnepi reggeli ima - Peszah hetedik napja		21.
	12. 18.30	szerda	Ünnepi esti ima - Peszah utolsó napja beköszöntése (gyertyagyújtás: 20.16) - Omer 7.		21.
	13. 10.01	csütörtök	Ünnepi reggeli ima - Peszah 8. napja (ünnep kimenetele: 20.18)		22.
	14. 18.30	péntek	Kabalat sabat, szombat fogadása, kiddus (gyertyagyújtás: 19.13) - Omer 9.		23.
	15. 10.00	szombat	Ünnepi ima - SMINI, Omer 10. (Hávdálá: 20.21)		24.
	17. 07.02	hétfő	Sahrit - Reggeli ima - Omer 12.		25.
	18. kedd		Jom HaSoá - Holocaust Emléknapja		26.
	20. 07.03	csütörtök	Sahrit - Reggeli ima - Omer 15.		29.
	21. 18.00	péntek	Kabalat sabat, szombat fogadása, kiddus - Omer 16. (gyertyagyújtás: 19.23)		30.
	22. 10.00	szombat	Ünnepi ima - TAZRIÁ és MECORÁ (Hávdálá: 20.32) - Omer 17.	Ijár	01.
	24. 07.02	hétfő	Sahrit - Reggeli ima - Omer 19.		03.
	25. kedd		Jom HaZikáron - Emlékezés Napja		04.
	26. szerda		Jom HaAcmaut - Izrael Állam Függetlenségi Napja (75.)		05.
	27. 07.03	csütörtök	Sahrit - Reggeli ima - Omer 22.		06.
	28. 18.00	péntek	Kabalat sabat, szombat fogadása, kiddus - Omer 23. (gyertyagyújtás: 19.33)		07.
	29. 10.00	szombat	Ünnepi ima - ÁHÁRÉJ MOT és KEDOSIM - Omer 24. (Hávdálá: 20.44)		08.
Május	01. 07.02	hétfő	Sahrit - Reggeli ima - Omer 26.		10.

Jahrzeitok

A Jahrzeit-Táblán szereplő elhunytak nevei az 5783. év Niszan - Ijár (április) havában

Ábrahám Jenő	Április 13.	Dr. Faragó Kálmán	Április 28.
Sárosi Silber Andor	Április 12.	Szerdahelyi Ernő	Április 04.
Maier Judit	Április 11.	Fogel Ferenc	Április 28.
Feithné Gráder Rózsa	Április 05.	Stein Imréné	Április 22.
Grósz Mór (Majs eben Dovid)	Április 11.	Forgács Rezső	Április 27.
Pataki Györgyné	Április 09.	Farkas György	Április 23.
Sági (Spitzer)Pál	Április 21.	Dr. Rácz Egonné	Április 29.
Vámosi János	Április 09.	Deutsch Lajosné	Április 25.
Földvári Dezsőné	Április 01.	Freiman Péter	Április 25.
Farkas Márta	Április 12.		

2023. április

Budai Sófár

5783. Niszán-7jár

Nagy elismerésben részesült dr. Verő Tamás, a Budapesti Zsidó Hitközség Frankel Leó úti Zsinagóga főrabbija, az Országos Rabbiképző-Zsidó Egyetem Szentírás és Talmudtudományi Tanszéke főiskolai docense, aki a Magyar Érdemrend Lovagkeresztje kitüntetését vehette át 2023. március 14-én a Karmelita Kolostorban, ahol Semjén Zsolt miniszterelnök-helyettes adta át a díjakat.

A főrabbi a magyarországi zsidó közösség érdekében végzett munkája, kiemelkedő szakmai, hitéleti és közösségépítő tevékenysége elismeréseként érdemelte ki a kitüntetést Novák Katalin köztársasági elnőktől. Az egész közösség nevében sok

Háztáji Hírek

szeretettel gratulálunk!

Nagy szeretettel és tisztelettel tudatjuk Önökkel, hogy a Frankel körzet 5783. évi széder estje 2023. április 5-én szerdán, 19 órakor kerül megrendezésre. Részvételi díj: húsos menü: 9.800.- Ft, vegetáriánus 8.800.- Ft. (Amennyiben hitközségi adót fizető tagjaink anyagi helyzete nem engedi

meg a teljes részvételi díj összegének befizetését, kérjük jelezzék!) **Jelentkezést március 26-ig fogadunk el** a vacsora árának befizetésével az irodában (1-326-1445, +36 30- 409-9045). Mindenkit szeretettel várunk!

A körzeti időszakos négyévenkénti választás eredménye

Körzeti elnök: Tordai Péter

Körzeti előljárók: Arató Judit, Illés Lénárd, Sárosi Tamás, Singer Péter

BZSH küldöttek: Arie Feuerstein, Halpern György, Kovács Gábor, Lefkovics Péter, Ligeti András, Dr. Nógrádi Péter, Tordai Péter, Várnai Ivánné

MAZSIHISZ küldöttek: Halpern György, Kovács Gábor, Ligeti András, Dr. Nógrádi Péter, Tordai Péter

Sikeres munkát kívánunk!

KÉRJÜK, TÁMOGASSA ADÓJA 1%-ÁVAL A FRANKEL ZSINAGÓGA ALAPÍTVÁNYT!

ADÓSZÁM: 18114878-1-41

A MAZSIHISZ TECHNIKAI SZÁMA: 0358

KÖSZÖNJÜK!

Ünnepi vendég Floridából: Lag Baomer koncert a világhírű gitárművésszel!

Lakatos György a Frankel Zsinagógában

További fellépők:

Kun Ágnes Anna, az Operaház magánénekesnője

Fellegi Balázs operaénekes

Leonid Gutkin (basszusgitár)

Nógrádi Benedek (gitár)

Nógrádi Gergely főkántor

2023. május 8. hétfő, 19 óra

FRANKEL ZSINAGÓGA

1023 Budapest, Frankel Leó út 49.

Belépődíj: 3000 forint

Jegyinformációk: 06 30 409 9045

BELÉPŐJEGYEK

Arató Juditnál és Sárosi Évánál elővételben válthatók a Micve Klubban, csütörtökönként 18 és 21 óra között, péntekenként 17 és 18 óra között, valamint a koncert előtt, a helyszínen.

Les exportés - Az eladottak

Amúlt év augusztusában a párizsi *Flammariion* kiadó gondozásában jelent meg *Sonia Devillers*, a *France Inter* rádióállomás újságírójának *Les exportés, Az exportáltak* című könyve, A Les exportés elsősorban családrege, ami a szerző nagyszüleinek, egy asszimilálódó polgári zsidó családnak az életét mutatja be a viharos 20. századi *Romániában*, akik átéltek a királyság látszólag nyugodt éveit, a *Vasgárdisták* pogromjait, *Antonescu* tábornok véres diktatúráját, a felszabadulást és az ezt követő súlyos csatlódásokat.

A szerző részletesen ismerteti a zsidókat sújtó megpróbáltatásokat. A német-szovjet paktum következtében Románia jelentős területet kényszerült átadni a *Szovjetunió*nak. A kivonuló román csapatok sok zsidót megöltek. A semlegesség párti *II. Károly* 1940 szeptemberében lemondott és átadta a hatalmat *Ion Antonescu* marsallnak, aki száműzte az uralkodót és a 19 éves trónörökös, *I. Mihály* került a trónra. Az egyre szélsőségesebb rendszer korlátozta a zsidók életlehetőségeit és vagyonuktól is megfosztotta őket.

1941 januárjában a fasiszta *Vasgárda* fékezhetetlen légionáriusai pogromot rendeztek *Bukarestben* és más városokban. *Iasiban* 13.000 zsidót öltek meg. *Oroszország* megtámadása, 1941. június 22. után a román csapatok által a megszállt területeken, köztük *Odesszában*, a zsidók tízezreit gyilkolták meg. Mintegy 150.000 állampolgárságuktól megfosztott román zsidót *Transznisztriába* száműztek, ahol mintegy kétharmaduk lett a járványok, az éhínség, az ivóvíz hiánya és a gyilkosságok áldozata.

A második világháborúban *Bukarest* *Hitler* egyik fontos szövetségese volt, mintegy egymillió román katona harcolt a németek oldalán. Az *SS-el* egyeztetve, 1942 őszén minden előkészület megtörtént az országban élő zsidók deportálására, de *Antonescu* leállította az akciót. A zsidók sorsát alku tárgyává tette. Először *Hitlertől* a román hadsereg sztálingrádi áldozatvállalására hivatkozva *Észak-Erdély* visszaadását követelte. Később, a németek vereségét látva, a zsidók megmentése ürügyén a Szövet-ségeseknél akart menlevelet szerezni.

A felszabadulás után a román politikusok igyekeztek minimalizálni a holokausztot és minden felelősséget a németekre hárítottak. A kollaboránsok elleni perekben egyre ritkábban hangzott el a „zsidó” szó. A megváltozott helyzetben *Devillers* nagyszülei teljesen eltávolodtak a zsidóságtól, ahova korábban se nagyon kötődtek. Ennek

egyik lépése volt, hogy nevüket románosították, *Greenbergről Deleanura* változtatták. Mindketten beléptek a pártba és nagyapja a bukaresti tanács ipari részlegének lett a vezetője.

Sonia Devillers

A szovjet befolyás alatt lévő országokhoz hasonlóan, az ötvenes évek elején zsidóellenes kampány kezdődött Romániában is. Kizárták a pártból, majd letartóztatták a rendszer második emberét, a fanatikus kommunista *Ana Paukert* (született *Hannah Robinson*) és más vezetőket. *Paukert* „a nemzetközi cionizmus fő ügynökének nevezték”. A zsidó funkcionáriusok eltávolítása országszerte megkezdődött. 1959-ben a központi pártlap, a *Scînteia*, „cionista fenyegetésről” írt. A zsidó fiatalokat kizárták az egyetemekről és az ország elhagyására készülőköt kirúgták a munkahelyeikről. A tisztogató elerle a szerző nagyszüleit is. Nagymamáját, *Gabriellát*, a *Zeneakadémia* tanárát kozmopolitának minősítették, mert tanulmányait részben *Párizsban* végezte. Azzal is vádolták, hogy angol-amerikai kémekkel állt kapcsolatban. Később az állásából eltávolították és kizárták a pártból. *Devillers* nagyapjának, *Henrynek* is távoznia kellett a pártból és elbocsájtották vezető tisztségéből. A vád az volt ellene, hogy nagy összegekért titokban román találmányokat adott el *Amerikának*. A másik „bűne” az volt, hogy akadályozta a főváros kenyérrelátását. A család helyzete anyagiilag is lehetetlenné vált és a kivándorlásról kezdtek gondolkodni.

A külföldön élő zsidók között gyorsan elterjedt egy angol állampolgár, a *Londonban* élő *Henry Jacober* neve, aki pénzért képes volt Romániából embereket kihozni. *Jacober* tevékenységét 1958-65 között, a londoni román nagykövetségre telepített *Securitate* ügynökön keresztül intézte, de gyakran utazott *Bukarestbe* is. A „közvetítő” jelentős előleget kért és a teljes előleget egy svájci bankszámlára kellett átutalni. Eredeti nevén *Jacober Henrik Illés* 1900-ban született a *Magyarországhoz* tartozó *Munkácson*, ami az első világháború után

Csehszlovákiához került. A két világháború között *Bécsbe* költözött, ahol megnősült. A házaspár később *Londonba* távozott és *Henrikből* *Henry Jacober* lett. A cégbejegyzések szerint *Jacobernak* két angol vállalatban volt érdekeltsége.

Az „exportárúk” közé tartoztak *Sonia Devillers* nagyszülei, édesanyja és dédnagymamája is, akik 1961-ben hagyhatták el Romániát és *Párizsban* telepedtek le. A család kimenekítéséért *Jacober* 12.000 dollárt kért, amit a külföldön élő barátok és rokonok adtak össze.

A különböző titkosszolgálatok, a franciák, az angolok, az izraeliek és mások is figyelték *Jacober* tevékenységét, aki *London* elitnegyedében lakott. A román *Securitate* embereinek a többsége nem ismerte valódi szerepét és azt feltételezték róla, hogy angol kém. *Jacober* nem fukarkodott az ajándékokkal, a korabeli román belügyminiszternek egy luxuskivitelű *Jaguár* kocsi ajándékozott, a *Securitate* vezetőit pedig lőfegyverekkel lepte meg. *Henry Jacober*, akit kapcsolatai gyakran a csak „csempész”-nek neveztek. 1975-ben *Londonban* halt meg. A szerző nem tudta eldönteni, hogy *Jacober* elsősorban emberbaráti akciót folytatott vagy inkább a pénzszerzés motiválta a tevékenységét.

A *Les exportés* ismerteti a londoni román nagykövetség és a *Securitate* illetékes igazgatósága között az 1961-62-ben létrejött „üzletekre” vonatkozó több üzenetváltást, amit *Sonia Devillers* a *Securitate* archívumában talált. Például, az egyik üzenet: 131 marha, 10 dán malac vagy 10 jersey tehén ellenében 22, 3-73 év közötti román állampolgár elengedése, akik *Izraelbe* vagy *Nyugat-Európába* távoznának. Egy másik 1960. március 17-i keltű üzenet: *Berry Marcu*, *Vacaresti* börtönben őrzött politikai fogoly elengedéseért *Henry Jacober* elfogadta 15 marha, 2 jersey bika, 15 ausztrál merinó juh és 2 ausztrál merinó kos szállítását.

A könyv címe arra utal, hogy 1958-65 között a román titkosrendőrség, a *Securitate*, *Gheorgiu Dejnek*, a *Román Kommunista Párt* főtitkárának a jóváhagyásával, a legszigorúbb titoktartás mellett a zsidók ezreit exportálta tenyészállatokért és mezőgazdasági felszerelésekért. Az „üzlet” annyira titkos volt, hogy a vezetés legfelső köréhez tartozó *Nicolae Ceausescu* is csak 1965-ben, az RKP főtitkári tisztségébe történt megválasztása után értesült róla. *Ceausescu* a nemzetközi botrány elkerülése érdekében azonnal leállította az akciót. Két évvel később a román vezető elhatározta az üzlet

folytatását és közvetlenül Izraellel állapodott meg. Ezt követően a fizetés már nem áruban, hanem dollárban történt. Egyes személyek ára 2.000 és 50.000 dollár között változott, koruktól, szakképzettségüktől és családi helyzetüktől függően.

A könyv utolsó fejezetében a szerző említést tesz egy nem zsidó rendező, Oana Giurgiu Aliyah Dada című filmjéről, ami a zsidók exodusával foglalkozik. A kamera bemutat egy román városkát, ahol van zsidó temető, zsidó negyed, egy régi zsinagóga, de nincsenek zsidók. Hol vannak? Mind elmentek? A felelet az volt, hogy mindenki elment Izraelbe. A rendező azonban nem nyugodott meg a választól és átkutatta az archívumokat Bukarestben és Izraelben, ahol sűrűn találkozott Jacober nevével.

Sonia Devillers azt írja, hogy „Anyámat, nagynénémet, nagyszüleimet és déd-nagymamámat exportálták. Hasonlóan más árukhoz felértékelték és külföldön eladták őket”. Majd így folytatja: „ez az emberkereskedelem méretében és időtartamában példátlan Európában. Először disznókért, majd Izraelnek dollárért”. Az „eladást” később kiterjesztették a Romániában

élő német kisebbségre is, akiket Nyugat-Németországnak adtak el. Radu Ioanid történész, jelenleg Románia izraeli nagykövete *The Ransom of the Jews* című könyvében részletesen foglalkozik a kivándorlókért fizetett váltságdíjjal. A történész azt írja, „az a borzalmas igazság, hogy a hetvenes években a Nyugatra emigrált személyekért váltságdíjat kellett fizetnie Izraelnek, Nyugat-Németországnak vagy Nyugaton élő családjuknak. A kivándorlókkal devizában történő üzletelés a Securitate Külföldi Felderítéssel foglalkozó Igazgatóságának a feladata volt”. A könyv idézi Ceausescu cinikus kijelentését, hogy „a zsidók és a kőolaj Románia legjobb exportáruai”.

Két évvel a német újraegyesítés előtt, 1987-ben a román külügyminiszter hivatalosan bocsánatot kért, hogy deportálták a német kisebbség egyes tagjait és később pénzért eladták őket. Hasonló bocsánatkérés azonban nem történt az üldözött és kiemmizett zsidóktól. Az 1989-es forradalom után 15 évnek kellett eltelnie, hogy a román kormány együttműködési megállapodást kössön a New York-i Shoah Emléke-

zet Bizottsággal. A hivatalos közlemény szerint „a negyvenes években kialakult határokon belül” (Észak-Erdély ekkor Magyarországhoz tartozott) „nem volt Shoah.” Ez a megállapítás nagy felháborodást okozott. Ezt követően a román köztársasági elnök kezdeményezésére egy Nemzetközi Bizottság alakult a zsidók ellen elkövetett bűnök kivizsgálására, amelynek elnöke Elie Wiesel, alelnöke pedig Radu Ioanid történész lett.

A múlt század harmincas éveiben 750.000 zsidó élt Romániában. A Bizottság jelentése szerint Shoah idején mintegy 300.000 román, ukrán és Odesszában élő zsidót gyilkoltak meg. 1940-44 között a Magyarországhoz tartozó Észak-Erdélyből 130.000-en zsidót deportáltak Auschwitzba. A II. Világháború befejezésekor Romániában 350.000 zsidó származású személy élt. A rendszer azonban gyorsan elfelejtette a történetüket. Azokét, akik meghaltak és azokét is, akik élnek. Ceausescu megbuktatásakor, 1989-ben alig 10.000 zsidó élt Romániában. Fizikailag az országból eltűnt a zsidóság!

Kovács Gábor

Búcsú Tevjétől

87 éves korában elhunyt Cháim Topol

Cháim Topol izraeli színész, aki világszerte ismertté vált Tevje megformálójaként a „Hegedüs a háztetőn” filmváltozatában, 87 éves korában, csütörtökön elhunyt Tel-Avivban, miután több évig küzdött az Alzheimer-kórral.

Topol először a híres Sólom Aléchem-musical színpadi produkcióiban játszotta Tevjét, majd később az ikonikus filmben, majd végül visszatért a színpadra ugyanebben a szerepben. Topol 1935-ben született Tel-Avivban. Színészi pályafutását kötelező katonai szolgálata közben kezdte a hadsereg szórakoztató társulatában, ahol megismerkedett feleségével, Galiával. A katonai szolgálat után csatlakozott egy színházi csoporthoz, és számos produkcióban szerepelt első filmszerepe, az 1961-es „I Like Mike” című dráma előtt. De az 1964-es „Sallah Shabati” című filmben nyújtott alakítása keltette fel először komolyan a figyelmet iránta, mind hazai, mind nemzetközi szinten. Topol játszotta a címszerepet a mára ikonikussá vált filmben, amely egy tranzitábróban élő Mizrahi bevándorló család nehézségeiről szól. A film helyi siker lett, elnyerte a legjobb külföldi filmnek járó Golden Globe-díjat, és Izrael első Oscar-jelölése volt nemzetközi film kategóriában.

Nem sokkal ezután felfrissítette angoltudását egy meghallgatáshoz Tevje szerepére a „Hegedüs a háztetőn” egyik brit színházi produkciójában - a szerepet Izraelben már játszotta héberül. Topol megkapta a szerepet, a premier 1967-ben volt, és végül több száz előadást ért meg.

Topol leghíresebb szerepében

Amikor Norman Jewison rendező Tevje szerepére keresett színészt a filmadaptációhoz, az Egyesült Királyságba repült, hogy megnézze Topol előadását, a játéka elnyerte a tetszését, és ráosztotta a szerepet, mely végül világszerte mind kritikai, mind kereskedelmi szempontból nagy siker lett. Az 1971-es filmadaptációt nyolc Oscar-díjra jelölték, köztük Topolt a legjobb színésznek járó díjra, ami megerősítette őt a világ szemében, mint a legjobb Tevje, és mint az egyik első izraeli színész, aki nemzetközi elismerést szerzett. Az évek során Topol

több tucat filmben szerepelt Izraelben és az Egyesült Államokban, köztük az 1981-es „Szigorúan bizalmas” Bond-filmben. Az 1975-ös „Galileo” című filmben Galileo Galileit alakította, emellett szerepelt az 1980-as „Flash Gordon” című űroperában. Topol többször is visszatért, hogy eljátsssa Tevje karakterét a színpadon szerte a világon, többek között egy Broadway-újraélesztésben is, amiért Tony-díjra jelölték. 2009-ben az Egyesült Államokban egy búcsútornéval köszönt el a karaktertől, fel-fedve, hogy több mint 3500 alkalommal játszotta Tevjét. Topol 30 évesen játszotta először Tevjét, sminket és jelmezt használva, hogy idősebbnek tűnjön, és 75 éves korában tűnt fel utoljára a szerepben.

„Hányan ismertek egy szerepről? Hányan ismertek világszerte a szakmában? Szóval nem panaszkodom” - mondta 2015-ben. „Néha meglepődöm, amikor Kínába, Tokióba, Franciaországba, vagy bárhová megyek, és a bevándorlási ügyintéző azt mondja: 'Topol, Topol, te vagy Topol?' Szóval igen, sokan látták [a hegedűst], és ez nem rossz dolog.” Topol - aki több könyvet is írt és több más illusztrált - utolsó éveiben a jótékonykodásnak szentelte magát.

Forrás: ujkelet.live

Szefer Haszidim a jámborságról, a nőkről és egyéb hasznos dologról

Most, amikor ezeket a sorokat írom, a gondolataim már a *Pészách* körül forognak. Valószínűleg sokan vagyunk így, hiszen még be kell szerezni a szükséges élelmiszereket és hát a takarítás, az ünnepi ételek elkészítése és még sok-sok más, aminek készen kell lennie. És az ünnep fénypontja a széder!

A széderesti asztal körül sokan leszünk - szakállas és szakállatlan (ajve!) férfiak együtt a kellően kicsinosított nőkkel. Nehéz lesz ellenállni a csábításnak, de segítségünkre szolgálhat a *Szefer Haszidim* tanítása, amiből itt idézek egy kicsit.

Szefer Haszidim a 12. században keletkezett etikai tanítás. A könyvet *Rabi Jehuda ben Smuel he-Haszid* (1140-1217) írta, aki *Speyerben*, *Kalonimus* családban született, de a pogromok miatt kénytelen volt *Regensburgba* menekülni. Ott egy új közösséget alapított, amelynek tagjai askenáz haszidoknak nevezték magukat. Rabi Jehuda rendkívül jámbor volt, állandóan böjtölt és csak éjszaka evett egy keveset. A könyve sok mindenről szól, amit a rabbi részben a *Talmudból*, részben más rabbinikus írásokból tanult. Például arról, hogyan kell imádkozni az *Amidát*, a főimánkat (vö. *Brahot* talmudi traktatust). Ezt az imát a rabbik a *Szentély* rombolása előtt naponta hozott *tamid* áldozat helyett vezették be. A könyv részletesen leírja, hogyan készítsük a helyet az imához, hogyan öltözzünk fel (csak tiszta ruhában imádkozzunk) és álljunk (kivételesen, például betegeknek ülni is lehet). Az *Amida* egyéni elmondása legyen teljesen halk - annyira, hogy ne zavarja a többi

imádkozó embert. A részeg ember - aki *rviit* bort ivott - nem imádkozhat, mert nem tud koncentrálni a szavára. Az *Amida* alatt ötször hajlítjuk meg térdünket: az első áldás előtt és után, a „*Modim*” kezdetű ima előtt és után és az *Amida* végén.

Arról is esik szó a könyvben, hogyan kell kommunikálni és jótekonkodni. És természetesen arról is, hogy az ember legyen szerény és ne akarjon feltűnni, ne fontoskodjon. Viszont a rabbival ne úgy beszéljünk, mint egy baráttal, hanem hajoljunk meg előtte félelemmel és tisztelettel és ezt mondjuk: „*Béke Neked, tanítóm és mesterem!*” Hát, bizony, ezt egyszer ki kellene próbálni! Kíváncsi vagyok a rabbink reakciójára.

Szóval, sok hasznos dologra tanít a könyv, de kevés olyan paragrafusa van, ahol nem lenne figyelmeztetés a férfiakra leelkedő veszélyre, amely a nőktől ered.

A 123. paragrafus kimondja, hogy két gondolat nem hagyja békén az embert, mert éjjel-nappal csak a pénzre és a nőkre gondol. Pedig ez elvonja az ember (a férfi) figyelmét a *Tóra* tanulásától.

A nőkre nem szabad nézni, még a csúnyára sem. Főleg a nyilvános helyen nem, ha a nők ki vannak öltözve, mint például egy esküvőn. De az utcán se nézzünk a nőkre, s a legjobb, ha elfordulunk. Különben azon nyomban csapdájába kerül az ember (értsd: a férfi). Nem illik nézni a nőkre, amikor éppen mosnak. Mert ilyenkor a nők a ruhájukat - hogy ne piszkolódjon meg - felemelik és így láthatóvá válik a női láb- szár. Amelynek pedig mindig takarva kell lennie! Még jó, hogy ma már mosógép van erre a célra és a férfiak is moshatnak, hogy elkerüljék az esetleges csábítást. Így mindenki jámbor és haszid marad.

Apropó „haszid” - mit is jelent ez a szó? A könyv komplett vonatkozó etimológiát szolgáltat és a következőt fűzi hozzá: „*Akit szidnak és szegyenítenek, de egy sükethez hasonlóan nem reagál, se nem válaszol, mint aki néma lenne, és maga pedig nem bánt senkit, egy ilyen embert neveznek haszidnak.*” (10. paragrafus)

De vissza a főtémánkhoz - a nőkhöz és a jámborsághoz! Mert ez a két dolog - így vagy úgy - összefügg. A 135. paragrafus egy példabeszédet mond el. Élt egy jámbor férfi, aki egy jámbor nőt vett feleségül. Ám később a férfi elvált és egy gonosz nőt vett el. Nos, az első feleség is egy gonosz férfihez ment másodszor. A jámbor férfi teljesen megváltozott a gonosz felesége hatására és

gonosz lett. De a volt felesége második férje is megváltozott - jámborrá vált. (A példabeszéd a *Bresit Rabbában* is található egy másik összefüggésben.) Hát igen, hatalmas hatással vannak a nők a férfiakra.

Ezt *Dávid* király is megtapasztalta. A 619. paragrafus elmondja, hogy „*Dávid és Batseva története arra tanít, hogy a legjámborabb férfi is bukhat, ha egy nőt lát. Ez történt Dáviddal, amikor már idős volt. Hát mennyire inkább kell vigyázni egy fiatal férfinek - nem szabad nézni a nőkre, hanem tartózkodni kell tőlük.*”

Mert a Szefer Haszidim szerint *Dávid* a nők - *Batseva* és *Abigajil* - miatt esett bűnbe, mert mindkét nő természeténél fogva potenciális csábítást jelentett a férfi számára.

Sámson története pedig egy további lecke arra, hogy a férfi soha ne árulja el titkait a nőnek. (Megjegyzem, a könyv arra is tanít, hogy a legjobb barátjának se árulja el titkát az ember, mert a barátságból bármikor el-lenségeskedés lehet.)

A nők nem csak bűnösen csábítóak, de fősvények is. Ezért nem szabad velük a *micvák* dolgában tanácskozni: mindenből spórolni akarnak. Ott volt például *Sára* ös-anyánk. Amúgy egy istenfélő, jámbor nő volt. De amikor *Ábrahám* szólt neki, hogy hozzon három mérték lisztet a kenyérsütéshez, hát nem először csak sima lisztet akart hozni! *Ábrahámnak* külön rá kellett szólni, hogy finomlisztet hozzon a vendégek fogadására. (*Bresit* 18)

Ennek ellenére, ha egy nő vízben fuldoklik, a férfi beugorhat és megmentheti őt

még akkor is, ha eközben megláthatja a meztelen testét. (126. paragrafus) Hát, ez egy humánus rendelkezés, nemde?

De elég a viccből! „Az ember ne legyen csevegő, se viccelődő és ne nevéssen ki másokat. A viccek és a laza viselkedés rászoktatják az embert a kicsapongásra.” (51. paragrafus)

Ilyen szándékom igazán nem volt, ezért komolyra fordítom a szót és elmondom, hogy a középkori haszidok mégsem voltak teljesen nőgyűlölő aszkéták. Vágytak a nők közelségére, de a rituálisan tiszta házasságot tartották egyetlen hatásos eszköznek a szexuális bűnök ellen, amelyeket véleményük szerint ugyancsak a nők provokálnak ki. (Ki érti ezt az ambivalenciát?) Az össze-tett tartalmú 1148. számú paragrafus is erről szól:

„Ha a zsidókat rákényszerítik, hogy térjenek át és legyenek olyanokká, akik gyűlölnek az Izraelt, a hold elsötétedik, mint Rachel arca, aki gyermekeit siratja (Jer 31.15). Miért hasonlítják a nőt a holdhoz? Amint a hold a hónap közepéig növekszik, majd a második felében egyre kisebb lesz, így a nők is a hónap egyik felében erősen kötődnek a férfiakhoz, de a második felében távolodnak tőlük a menstruáció alatt. És mit is lehet hasonlítani az éjszaka, vagy a hold szépségéhez? Csak a nőt, aki este jön (a mikvéből?).”

A hold-hasonlat egy elterjedt kulturális jelenség, mivel a női ciklus és a holdfázisok ritmusa 28 napos. Egyes középkori zsidó közösségekben a nők a Ros-Hodes napján nem dolgoztak. Pirké de Rabbi Eliezer szerint az Örökkévaló speciális privilégiumokkal tüntette ki a nőket azért, mert megtagadták ékszerinek kiadását az arany

borjú építésére. Az eljövendő világban is a nők egyszer megújulnak, mint a hónapok.

A Szefer Haszidim tanítása pedig a 1172. paragrafussal fejeződik be, amely arról szól, hogy a gonosz szellemek elsősorban azoknak ártanak, akik túl sokat foglal koznak velük: „Imádkozni kell az Örökkévalóhoz és kérni kell, Ő pedig megőriz minket és megtartja az utódainkat és mindent, ami a mienk, megvéd minden gonoszástól.”

A könyv alapszövegét követi R. Jehuda ha-Haszid végrendelete, amelyből engedélyükkel idézek még egy pár jó tanácsot:

50. A tyúkot, amely egyszer csak elkezd kukorékolni, le kell vágni, hogy a házban ne legyen semmi természetellenes.

51. Rabbi Jehuda utódait nem szabad se Jehudának, se Smuelnek nevezni. Arabbi ne lakjon Edelburban, mert ott fiatalon halna meg. Kohen vagy Elazar ne lakjon Regensburban. Az osztrák Augsburban sem szabadna laknia, kivéve, ha évente egyszer elutazik egy-egy hónapra. Ha valamelyik női utóda szülne, előtte ne egyen tyúkot.

54. A férfi ne hordjon hosszú hajtincset a feje búbján.

(Ez, ugye, a kozák-pogromok tragikus emléke miatt íródott, ezt meg is értjük. De a többi... hát mindennek van valamilyen magyarázata, csak rá kell jönni!)

55. A szoptatást baloldalon kell kezdeni.

56. Aki a svábok országában él, annak a fiai közül nem lesz jesiva tanuló.

(Talán azért, mert Stuttgartban nem volt jesiva?)

A végrendelethez a rabbi még pár pót-tézist írt. Ebből is hármat jegyeztem fel (minden esetre):

7. Költözéskor a régi lakásról nem szabad levenni a mezuzát.

10. Nem szabad sírva elbúcsúzni.

15. A költözéshez kedvező napok a zsidó naptári hónap szerint: 2, 4, 9, 11, 15, 16, 19, 21, 27 és 29. Ne költözzünk a hónap 1-én, 3-án vagy 25-én.

A Szefer Haszidim itt nem idézett része nagyjából a jámborság állapotát részletezi. Az askenáz haszidok számára a jámborság nem volt egy kellék, amivel a nyilvánosság előtt dicsekedtek volna. Olyan korban éltek, amikor a zsidóüldözések, a pogromok, a kifosztás és a gyilkosság szinte naponta történt a zsidók lakta településeken. Az askenáz haszidok ezt isteni büntetésnek tekintették, s főleg a szexuális vonzódást tartották súlyos bűnnek, hiszen ezt folyamatosan és személyesen megélték, de szabadulni nem tudtak ettől az érzéstől se kitartó imával, se böjttel. Ezért úgy gondolták, hogy ez a hajlam kívülről jön és pedig a másik nemtől. Mert hiszen a nők olyan mások a férfiakhoz képest! Ugyanakkor az askenáz haszidok is megtapasztalták, hogy közösségeikben a nők jámborok és életüket is képesek adni családjukért és a közösségért. Így alakult ez a számunkra már furcsa ambivalens magatartás a nőkel szemben.

A női jámborság feltételeit pedig jól ismerjük a Mislé (Példabeszédek) 31, 1-31-ből, amely versek az eset chajil-ról (magyar fordításban „derék asszonyról”) szólnak. Ezek a példabeszédek szolgáltak alapjául annak a középkori emlékeknek, amelyet a worms-i Eleazar ben Juda (ugyancsak askenáz haszid) felesége és két lánya tragikus halálára írt. De ez a költemény egy külön írást érdemel.

Hrotkó Larissza

Botlatókövet kapott a Budapestről Auschwitzba hurcolt Jane Haining Edinburgh központjában

Nem volt hajlandó elhagyni a skót egyház budapesti misszióját, nem akarta magára hagyni a gyerekeket. Edinburgh képviselőtestülete egyhangúlag úgy döntött, hogy botlatókövet helyeznek el a skót főváros központjában Jane Haining emlékére - írta az Edinburgh News.

Haining Skóciában született, majd 1932-ben a Skót Episzkopális Egyház budapesti misszióján kezdett dolgozni, mely 400 zsidó és keresztény gyermek számára működtetett iskolát a Vörösmarty utcában. Bár a háború kitörése után többször is azt az utasítást kapta, hogy utazzon haza, erre nem volt hajlandó.

„Ha ezeknek a gyermekeknek a napsü-

tés napokon szükségük volt rám, hát nem még nagyobb szükségük van rám a sötétség mostani napjaiban?” - írta a BBC-n megjelent visszaemlékezés szerint.

Haininget 1944 áprilisában tartóztatta le az SS, először a budai Fő utcai börtönbe,

majd Auschwitzba került, ahol júliusban életét vesztette. Jane Haining az egyetlen skót, aki megkapta a Jad Vasem Intézet Világ Igaza kitüntetését, Budapesten az ő nevét viseli a Duna pesti rakpartjának Lánc-híd és Erzsébet-híd közötti szakasza. A botlatókövet egy templom előtt fogják elhelyezni Edinburgh központjában. A botlatókövek (németül: Stolpersteine) Gunter Demnig német szobrász alkotásai; a nemzetiszocializmus áldozatait előtt tisztelgő, macskakőre rögzített 10×10 centiméteres réz emléktáblák, amelyeket az áldozatok egykori lakhelye előtt helyeznek el a járdába süllyesztve.

Forrás: hvg.hu

Hogyan hozta nehéz helyzetbe az antiszemitékat a numerus clausus, ha jó orvost kerestek 1920 után?

Íme egy táblázat, amit *Ungváry Krisztián* mutatott be az *Egy történelem, sok magyarázat* nevű előadás-sorozata 5. része elején.

Foglalkozás	1930	1920
Magánorvos	54,7%	59,9%
Hatósági orvos	13,9%	35,9%
Ügyvéd	49,2%	50,4%
Bíró	2%	4,3%
Magánmérnök	30,4%	38,2%
Kereskedelem és hitel önálló	45,4%	53,4%
Áll. tisztviselő	47,6%	46,4%
Áll. segédszemélyzet	29,1%	32,8%
Állami tisztviselő és díjnok	1,5%	4,8%

A történész azért villantott fel több adat-sort, hogy a nézők megértsék, hogyan nézett ki a Horthy-korszak társadalma. A téma ugyanis „A Horthy-korszak és modernizációs potenciálja” volt, márpedig itt megkerülhetetlen az értelmiségi munkanélküliség, a legszegényebb 3 millió (alapvetően mezőgazdasági, napszámos és nincstelen) sorsa és az erre adott válaszok. Ungváry szerint az adatsorok is azt támasztják alá, hogy a polgári átalakulás és a modernizáció Magyarországon alapvetően a zsidó származású asszimilánsoknak a sikertörténete-ként írható le.

Országosan a lakosság 5 százaléka volt zsidó, miközben a városokban átlagban mintegy 20 százalék, Budapesten 25 százalék volt zsidó. (A statisztika a vallást nézte, nem a származást, de a kettő ekkor még nagyjából ugyanazt jelentette.) Az érettségizőknek is körülbelül a 20 százaléka volt zsidó. Ehhez képest több pozícióban felülreprezentált volt az arányuk (a kereskedelem és a hitelügyek mellett a magánorvosoknál, ügyvédekénél), míg az állami tisztviselőknél erősen alulreprezentáltak. Ennek Ungváry szerint alapvetően két oka volt. Az egyik, amit *Karády Viktor* nyomán Ungváry is az íratlan társadalmi szerződés kifejezéssel ír le. Ez arról szólt, hogy volt egy ki nem mondott megegyezés a zsidó asszimilánsok és a magyar dzsentri között arról, hogy a szabad pályákon az asszimilánsok korlátlanul érvényesülhetnek, viszont az állami állásokat alapvetően a volt nemesi dzsentri elit kívánja magának megszerezni, mert hozzájuk ez történetileg, kulturálisan és még ezer más szempontból jobban illik.

Hozott Ungváry erre egy orvosos példát. A *Monarchiában* kevésbé számított a társadalmi státusz alatti foglalkozásnak az állatorvos, mint az emberorvos. Mégpedig azért, mert az állatorvost az állam fizette.

Az emberorvos viszont a páciens-től kapott pénzt. Márpedig ez abban a korban sokaknak derogált. Nem véletlen, hogy egy igazi úr akkoriban ropogós bankóval fizetett. Ha ez másképp nem volt megoldható, akkor az inasával előző nap kivasaltatta a bankjegyeket, mert fontos volt az a látszat, hogy ehhez a pénzhez még mások nem nyúltak hozzá.

Ungváry szerint a magyar társadalomban sokáig volt egy olyan hierarchia, hogy a legelőkelőbb állások az állami állások. Ez egészen addig, amíg konjunktúra volt, illetve amíg a magánpiac nem bővült elképesztő méretűre, nem is okozott különösebb gondot. Miután ez megváltozott, és egy magánorvos nagyságrendekkel többet keresett, mint egy állam által megfizetett, akkor ez már nagyon nem volt mindegy. Az állami állásokban a zsidók alulreprezentáltságának a másik oka Ungváry szerint „a bürokratikus antiszemitizmus”. Ez a diszkrimináció 1918 előtt nem nevezhető igazán súlyosnak és jelentősnek, azonban 1920-tól egészen nyilvánvalóan kimutatható, még mindenféle jogszabályi háttér nélkül. „Egy pályázatnál valahogy mindig iksz nyer, és ipszilon meg nem nyerhet. Van ilyen, Önök is már hallottak talán róla” - mondta Ungváry.

A zsidóság egyetemi felvételi arányát korlátozó, 1920-as *numerus clausus* Ungváry úgy jellemezte, hogy az alulról jövő kezdeményezés volt, nem egy politikus találta ki. Az egyetemekre úgynevezett keresztény hallgatók egyszerűen nem engedtek be zsidó hallgatókat. „Ennek nyomán az egyetemek, a legkülönbözőbb politikai pártok és maga a parlament is elkezdte tárgyalni azt, hogy hogyan lehet megoldani úgy, hogy az értelmiségi túlerővel. Mert hogy egyébként 1920-ban csakugyan igaz, hogy irtatlan mennyiségű értelmiségi özönlött Magyarországra, mert elvesztette Erdélyben, Felvidéken, Délvidéken korábbi munkahelyét, elüldözték vagy kiutasították a jugoszláv, román vagy csehszlovák hatóságok. Egy darabig rendkívüli értelmiségi munkanélküliséggel kellett szembenézni, amit preventív módon ezzel a numerus clausus törvénnyel is kívántak kezelni” - foglalta össze Ungváry.

Amikor aztán a parlamentben tárgyalni kezdték a zsidók korlátozását az egyetemi képzésben, jöttek az ötletek, hogy az élet

számos területén lehetne numerus clausust bevezetni. Ezeket az ötleteket azonban *Bethlen István*, illetve a kor politikai elitje elszabotálta. Maradt az egyetemi numerus clausus, amivel alapvetően valószínűleg Bethlen is egyetérthetett, bár a szavazásán nem vett saját maga részt.

Ungváry beszélt arról, hogy a numerus clausus milyen kontraproduktív hatásúnak bizonyult.

„Korábban a legnagyobb budapesti egyetemeken a hallgatóknak adott esetben 30-40 százaléka volt zsidó vallású. Egyik napról a másikra a háromnegyedük kiesett, és ezt kellett volna feltölteni nem zsidó pályázókkal. De hát nem volt elég. Egy darabig, az első években az óriási értelmiségi munkanélküliség miatt ez nem volt feltűnő. De egy idő után kifejezett problémát okozott, hogy egész egyszerűen nem volt kellő mennyiségű úgynevezett keresztény pályázó, és ezért alakultak ki azok a csoportdinamikai helyzetek, fogalmazzunk így, amit én javaslok Önöknek, hogy futtassanak le az agyukba, hogy ha meg akarják érteni a magyar a középosztály szorongásait és elfojtásait, amelyek azt gondolom, máig kísértene.”

Példaként az orvostársadalmat hozta fel. Az orvostudományi karra ha egy zsidó felvételizett a numerus clausus után, akkor jeles érettségivel sem biztos, hogy felvették. (A jeles zsidó tanulók másik fele, akinek volt pénze és motivációja, így aztán elment Prágába, Brünnebe, Berlinbe vagy bárhova máshova. Lásd magyar Nobel-díjasok - tette hozzá Ungváry.) Eközben a sok üres hely miatt nem zsidó pályázó elégséges jeggyel is be tudott jutni. Ez azt jelentette, hogy az orvostudományi egyetemet el lehetett végezni úgy, hogy valaki végig elégséges osztályzatot kapott.

És akkor a csoportdinamikai helyzet:

„Van egy 30 fős csoport az egyetemen. Ebből a 30-ból 6 zsidó. Ők mind jeles érettségivel rendelkeznek, és feltehetően valószínűleg elég jók az egyetemi tanulmányaik során is. Míg van abból a 30-as csoportból legalább 8 nagyon szerény képességű hallgató, akik között egyetlen zsidó sincs. Véletlenül se lehet szerény képességű zsidó hallgatót találni az egyetemen. Viszont ezeknek a szerény képességű hallgatóknak valamilyen magyarázatot kell találni arra, hogy ők miért szerény képességűek. Mert-

hogy nyilván frusztrálja őket az, amivel találkoznak. Ez a helyzet, amikor ilyen durván áll szemben két csoport, óhatatlanul ahhoz fog vezetni, hogy bünbakképzés történik.”

Ungváry ezzel zárta le ezt a gondolatmenetet: „Ezeket a frusztrációkat a felek ki fogják élni adott esetben a másik félén. És nyilván ebben a történetben nem a tanulmányi eredmények fogják eldönteni azt, hogy ki lesz igazán sikeresebb. Ennek a lélek- és kútmérgezése, azt gondolom, ami itt az egyetemeken ezzel az intézkedéssel történt, ez felülbecsülhetetlen.”

Mindez persze a hétköznapiakban is okozott dilemmákat a numerus clausus támogatóinak. Amit Ungváry így írt le, hogy ha valaki a szabad piacon orvost akart választani, akkor nem a származására, hanem a munkáját övező hírnevére voltak kíváncsiak. A történész szerint ez az elfogult antiszemiták esetében is így lehetett, ha mondjuk a saját veséjük műtétjéről volt szó, minden bizonnyal tettek kompromisszumokat. „Biztos vagyok abban, hogy az egyébként is már bejáratos, jobb reputációval rendelkező orvosok között felülreprezentáltak voltak a zsidók, és nyilván nem azért, mert ez volt a vallásuk és a származásuk, hanem csupáncsak azért, mert őket 1920 után egész egyszerűen az állam hozta paradox módon „pozitívabb helyzetbe” azaz, hogy olyan keresztény orvosokat engedett a piacra és adott nekik diplomákat, akik nem voltak a hivatásuk magas fokán” – mondta Ungváry.

A Horthy-korszak politikai helyzetéről Ungváry azt mondta, hogy indulásakor egy eléggé kaotikus korszak volt, hiszen a legkülönbözőbb szélsőjobboldali csoportok. az Ébredő Magyarok Egyesülete, mindenféle titkos összeesküvők, *Etelközi Szövetség*, tisztí különítmények uralták a politikai teret. Ráadásul nagyon komoly belső feszültségek voltak az országon belül a szabad királyválasztók és legitimisták, kispapok és a betiltás szélén táncoló szociáldemokraták között.

A miniszterelnöki posztot 1921 és 1931 között betöltő Bethlen István érdeme volt az, hogy ebből a teljes politikai káoszából alapvetően egy viszonylag stabil rendszert tudott alkotni. Leszerelte például a deklaráltan durván antiszemita, erőszakos, félterrorista szervezetet, az Ébredő Magyarok Egyesületét. Bethlen 1920-ban indult első alkalommal országgyűlési választáson, és hiába volt az *Antibolsevista Comité* legfőbb alakja, Horthy Miklós tanácsadója, 13 ezer leadott szavazatból csak 3300-at szerzett meg az általános és titkos választáson. Ungváry úgy látja, hogy Bethlent valószínűleg

núleg ez az eredmény ébresztette rá arra, hogy a szélsőséges demagógia egész egyszerűen lehetetlenné teszi, hogy Magyarországon általános és titkos választásokat tartsanak.

Bethlen több alkalommal is megfogalmazta, hogy az általános és titkos választásnak szerintem két feltétele van. Az egyik az államtól független értelmiség és középosztály. A másik pedig az, hogy a lakosságnak ne éljen az egyharmada, vagy annál is nagyobb része nyomorban vagy a nyomor szélén. Merthogy ebben az esetben a demagóg politikai jelszavak egész egyszerűen helyzeti előnybe kerülnek. Így aztán 1922-ben Európában egyedülálló módon visszaállította vidéken a nyílt szavazást, ami egy rendkívül antidemokratikus módszer volt, de Bethlen pontosan megfogalmazta igazából ennek az okát.

Ungváry a Bethlen-korszakról azt mondta, hogy bizonyos mértékig egy autoriter rezsim volt, amiben létezett egy centrális erőter. Bethlen István kormánypártja kispapokból, a *Keresztény Nemzeti Egyesség Pártjából* és mindenféle más erőből lett összerakva. Ugyanakkor az akkori parlamentben a kormánypártnak hiába volt 70-80 százalékos többsége – szemben a maival, fűzte hozzá Ungváry –, számtalanszor fordult elő, hogy egy kormány által előterjesztett törvényjavaslatot visszadobott. Vagyis a kormánypárton belül a fékek és ellensúlyok rendszere, ha sajátos módon is, de valamennyire működött

A rendszernek egy baloldali ellenzéke volt, amelynek mozgásterét a Bethlen és Peyer Károly, a *Szociáldemokrata Párt* elnöke közötti paktum határozta meg. A lényege az volt, hogy a szociáldemokraták lemondtak arról, hogy a mezőgazdasági munkásságon belül új szakszervezeteket szervezzenek, illetve vidéken pártpolitikát folytassanak. Cserébe a városokban áruhatja az újságjait és szervezkedhet. A baloldali mellett a rendszernek volt egy szélsőjobboldali, kifejezetten fajvédő ellenzéke, valamint egy legitimista ellenzéke is.

A világgazdasági válság következményei miatt Bethlen István 1931-ben lemondani kényszerült, és egy rövid intermezzo után nagy politikai ellenlábasa, Gömbös Gyula kerül hatalomra. Ez azért is egy nagyon fontos változás, mert 1930-ig Bethlen egyik fő érdeme az volt, hogy Horthy Miklóst ki tudta vonni a politizálásból.

Az 1932-ben hatalomra kerülő Gömbös Gyula alapvetően fajvédő politikusként indult, aztán a „mi is szocialisták vagyunk, csak nemzeti szocialisták” jelszó is felfedezhető volt a tevékenységében. Saját maga is nagyon büszke volt arra, hogy leszámítva a *Tanácsköztársaságot*, az első gróf- és bárómentes kormány volt az övé. Gömbös kormányra kerülésekor a szélsőségektől eltekintett, de alapvetően az olasz, sokkal kisebb részben a német példa szerint szeretett volna kormányozni. 95 pontos programjában nagytőke- és nagybirtokeltes elemek találhatók, a magántőke kapcsolására szövetkezeti mozgalmat indított. Gömbös Gyula 1935-ben megkísérelte teljesen átszervezni a korabeli kormánypártot annak érdekében, hogy saját hűséges híveivel töltsen fel, és ez jelentős mértékben sikerült is neki, részben alapvetően szélsőjobboldali, antikapitalista és antiszemita emberekkel töltötte fel saját pártja sorait. De 1936-ban meghalt. Ungváry szerint biztosak lehetünk abban, hogy a Bethlen-korszak után aktivizálódó, Gömbös gondolatait túlságosan modernnek tartó Horthy Miklós, illetve a korabeli konzervatív elit megakadályozta volna, hogy Gömbös még egy választáson helyzetbe tudjon kerülni. Azonban a Gömbös-árva és az egyre szélsőségesebbé váló magyar belpolitika egyre nagyobb kihívást jelentett.

Ungváry azt mondta, hogy az Ébredő Magyarok Egyesülete meg a tisztí különítmények személyében eleve megvolt az antiszemita politikai potenciál Magyarországon, de 1937-től robbanásszerűen fut fel a magyar szélsőjobb, illetve a nyilasok. A zsidóellenes követelések, amelyek 1920 után el lettek fojtva, újra jelentkeztek. De nem csupán antiszemitákról volt szó, hanem a szó legszorosabb értelmében szocialista, sőt kommunisztikus eszmét valló emberekről.

1939-ben már csak olyan trükkökkel tudták megoldani, hogy megmaradjon a biztos kormánypárti többség, hogy a vidéki szavazóknak két szavazata volt, a városiaknak csak egy. *(Ötleketek adok, látják – mondta Ungváry.)* Kitalálták a kaució intézményét, ami azt jelentette, hogy minden induló képviselőnek 2 ezer pengőt kellett letennie. A listás városi kerületekben a kaució összege felment maximum 5000 pengőig, illetve voltak az ajánlócédulák már akkor is, amit úgy szabtak meg, hogy az újonnan induló pártoknak 750, illetve 1500 ajánlást kellett elrakni, a régi pártoknak meg ennek csak a felét. Ez nagyon hatékony volt, mert a nyilaspárt a kerületek felében nem volt képes jelöltet állítani, mert nem volt pénzük a kaucióra. Ráadásul a nyilaspártot folyamatosan betiltották előtte, a sajátját szintén, és a párt teljes vezérkarát lecsukták, vagy börtönbe zárták vagy internálták. Ungváry szerint az még lehet, hogy segített is rajtuk, hogy Szálasi Ferenc börtönben volt, mert ha kiengedik és beszélhe-

tett volna, az még kontraproduktív hatással is lehetett volna a nyilasokra.

Ehhez képest azokban a kerületekben, ahol a nyilasok indultak, átlag 40 százalékot kaptak. Ráadásul olyan választói környezetben, ahol nem két párt indult, hanem összesen hét. Az összes olyan kerületben, ahol volt nyilas jelölt, gyakorlatilag mindenütt az első helyen végzett. (Végül a nyilasok a mandátumok 19 százalékát szereztek így meg. A kormánypárt a szavazatok

35 százalékából szerezte meg a mandátumok 70 százalékát.) Ungváry szerint ha megnézzük a korabeli pártprogramokat, azok a szociáldemokratákat és a kisgazdapártot, meg a legitimistákat kivéve mélyen antiszemiták és az égvilágon mindenféle dolgot megígértek. Ungváry az előadása végén idézte Bethlent, aki szerint az újságokban csak az jelenik meg, hogy mindenki már reggelre grófot akar reggelizni és bárót vacsorázni, illetve zsidótörvénnyel

kívánja megoldani a nem zsidóknak a jólétét.

A történész szerint ebből a társadalmi diskurzusból legkésőbb a harmincas évek második felétől lehetetlenné vált a kilépés, és ez meghatározta aztán az összes olyan eseményt, ami 1939 után Magyarországon történt.

Haszán Zoltán

(Forrás: 444.hu)

Önként ment Auschwitzba, hogy leleplezze a nácikat, kommunisták végezték ki

*Míg a zsidóüldözés alatt mindenki azon igyekezett, hogy elkerülje a gettókat és a haláltáborokat, 1940-ben egy lengyel férfi, Witold Pilecki önként jelentkezett, hogy be-
börtönözzék Auschwitzban.*

No persze nem az volt a cél, hogy még rosszabbá tegye a saját életét: a férfi az ellenállás tagjaként konkrét feladatot kapott: a táborban információkat gyűjtött az ott végzett tevékenységekről, és egy ellenállási hálózatot is igyekezett létrehozni. Pilecki több mint két és fél évig maradt, és szemtanúja volt, ahogy Auschwitz a nácik leghírhedtebb haláltáborává válik. Megpróbálta figyelmeztetni a világot a szörnyűségekre, de senki sem hallgatott rá.

Ma már nehéz elképzelni, de volt idő, amikor Oświęcim, németül Auschwitz még csak egy átlagos település volt a kis-lengyelországi vajdaságban. Német neve azért terjedt el, mert az 1700-as évek végén Lengyelországot felosztották, s a terület a Habsburgok kezére került - büszkén viselték az „Auschwitz hercege” címet. Amikor a várost a Német Birodalomhoz csatolták, nevét már lengyelül nem emlegette senki. Csak 1945 után kapta vissza az eredeti Oświęcim nevet.

Ez a magyarázata annak, hogy amikor elkezdődtek a haláltáborok építési munkálatai, már csak Auschwitzként emlegették a várost. A náciknak pedig nem állt érdekükben, hogy idő előtt - vagy bármikor - kiderüljön, mit művelnek ott pontosan, így sokáig csak találgatások terjedtek a furcsa táborról, ahol a zsidókat gyűjtik. Pileckit pont ezért küldték oda: ki kellett derítenie, mégis mi történik ott a valóságban, hogy ne pletykákra épüljön az ellenállás terve.

Witold Pilecki lett az auschwitzi ellenállás motorja

Az 1901-es születésű férfi, aki 1918-tól a

lengyel hadsereg tagjaként szolgált, 1939 szeptemberében úgy vélte, hogy a lengyelek pár héten belül visszaverik a németek támadását. Amikor nyilvánvalóvá vált, hogy egyrészt ez nem történik meg, másrészt valamiféle titkos tábor épül, Pilecki - annak ellenére, hogy felesége és két gyermeke volt - szándékosan az egyik razzia áldozatává vált. Két nap kínvallatás után vagyonfírozták be. Csak Auschwitzban szembesült a terrorral és a gyilkológépezettel, amit a nácik működtettek ott. Őt is szortírozták, meztelenre vetkőztették, megnyírták, megkapta a számát és a hozzá járó csikos ruhát, lefényképezték, s már az első időkben úgy megütötték, hogy kiestek a fogai. Később is gyakran verték, kínozták, ahogy a többi foglyot is.

Tőle tudta meg a világ, mi folyik Auschwitzban

Gyakori tévhit, hogy a haláltáborokban összezsúfolt foglyok egy emberként álltak ki egymásért, és mindenben támogatták egymást. Ez gyakran megtörtént, de az éhezés, a szenvedés, a félelem miatt sokszor az emberek a túlélést választották a bajtársiaság helyett. De volt nagyjából ötszáz ember, akik képesek voltak megszervezni az ellenállást. A hálózat kialakításánál igyekeztek odafigyelni arra, hogy minden pozícióban, minden munkafolyamatnál (a konyhában, a rabok nyilvántartásánál, a kórházban, az őrségnél stb.) legyen legalább egy beépített emberük. Így egészen teljes képet tudtak kialakítani a táborról, az információt pedig igyekeztek a lengyelekhez és a brit kormányhoz is eljuttatni. A nyugati hatalmak hírszerzése innen kapta meg a haláltáborokról szóló szinte összes információt, mégsem tettek a tábor megszüntetése ellen semmit. Pilecki három évet töltött Auschwitzban, folyamatosan szivárogtatva az adatokat, de nem tudta elérni,

hogy kiszabadítsák a foglyokat.

A náciktól megszökött, erre a kommunisták végezték ki

Eközben az SS is dolgozott, nagyon sokan lebuktak a táborban, és kegyetlen kínok közt haltak meg, amikor kiderült róluk, hogy az ellenállás tagjai. Pilecki ekkor döntött úgy, hogy ideje távozni. Csakhogy ez rendkívül veszélyes mutatvány volt. A legtöbb szökéshez külső segítségre volt szükség - a szögesdrótokba áramot vezettek, lehetetlenné tették, hogy alá lehessen ásní. Így ahhoz, hogy kijusson, Pilecki két társával együtt először is elintézte, hogy a kerítés másik oldalán lévő kenyérsütőkhöz osszák be, meghozza éjszakára. A szökés napján lefegyverezték az őrköt, elvágta a telefonkábel, és sikerült kijutniuk. Pilecki ezután csatlakozott a varsói felkeléshez. Első feladatként a lengyel földön, civil ruhában a felkelőkre vadászó német mesterlövészek likvidálását kapta.

Soha nem adta fel

Csakhogy a felkelést leverték, Pilecki pedig a nácik fogságába esett. Csak 1945-ben szabadult a karmaikból, amerikai segítséggel. A férfi ezek után ismét az ellenálláshoz csatlakozott, ezúttal azonban a kommunista vezetők ellen szervezkedett. 1947-ben letartóztatták, kínvallatásnak vetették alá, majd egy kirakatperben halálra ítélték. A börtönben lőtték le 1948 májusában, de erről nem adtak ki hivatalos információkat a családnak. Witold Pileckinek még a nevét sem volt szabad kiejteni a kommunista időkben egészen 1989-ig, azt akarták, hogy teljesen feledésbe merüljön. Nem jártak sikerrel, számtalan szobor őrzi a hős ellenálló emlékét, egy közülük hazánkban, Balatonbogláron található.

Fenyvesi Zsófi

(Forrás: divany.hu)

A Micve Klub programajánlója

Puzsér Róbert

Puzsér Róbert (Budapest, 1974. október 24. -) magyar publicista, kritikus, film-, televíziós, rádiós és online műsorkészítő, újságíró, médiaszemélyiség, szerző, YouTuber, egyetemi és stand-up előadó.

Hatéves volt, amikor szülei elváltak. Apja nyomdamérnök, édesanyja - akinél a válás után maradt - kiskereskedő volt. 1999-ben történelem-magyar szakos tanárként végzett a Károli Gáspár Református Egyetemen. Egy évig tanított a Kelenföldi Műszaki Szakközépiskolában, ugyanis szerződését nem hosszabbították meg, mert a tankönyv helyett filmekkel akart társadalomismeretet tanítani. 2001-ben *CHMTX-riport* cím alatt rövid vizsgafilmet készített a Nemzeti Antifasiszta Terrorcsoport tagjairól barátok, ismerősök, önkéntesek közreműködésével. 2005-2007 között a *Színház- és Filmművészeti Egyetem* hallgatója volt, drámapedagógus szakon, levelező tagozaton.

Először a *Magyar Televízióban* volt látható 2004-2005 között, a *Gang* című műsorban. Itt kezdte el készíteni barátaival a *Szélsőközép* című közéleti műsort, mely a reggeli műsorsávban volt hallható, a *Budapest Rádió* csatornán. Majd a rádió belüli változások miatt egy másik időpontra költözött, és *Demokrácia Rt.*, majd a *Pont FM-n Apokalipszis Rt.* néven sugározták. Innen nem sokkal később távozott - saját bevallása szerint azért is, mert a munkáért késve vagy egyáltalán nem kaptak fizetést. 2006-ban dolgozott online újságíróként a *Menedzsmen Fórum* (*mfor.hu*) nevű internetes oldalnál, eközben 2010-ig szerepelt az *M1 Kultúrház* című műsorában, összesen 5 adásban. 2007 és 2008 között a *Budapest TV-n* vezette médiahack-jellegű beszélgetős műsorát barátai társaságában, *Na, mi újság???* címmel. Utóbbi év áprilisában műsorának egyik botrányos adása miatt szerződést bontottak vele. Mindeközben a *Hír TV Lapzárta* című vitaműsorában szerepelt 28 adáson át.

2008-ban egy rövid ideig az *Echo TV*-nél is dolgozott, a *Szigorúan ellenőrzött mondatok* című műsorban, ugyancsak médiahack-jelleggel, viszont szatirikus formában. Ezután a *radiocafé 98.6-hoz* igazolt, ahol a *Szélsőközép* újraindított műsorával jelentkezett, amely azonban alig néhány adás után megszűnt. 2008-2009 között újra online újságíróként tűnt fel, ezúttal a *kulturpart.hu* nevű szintén internetes oldalnál. Ezt követően 2009 és 2011 között, egészen a *Radiocafé* megszűnéséig, 199 a-

dáson keresztül vezette a *Hét mesterlövésze* című filmajánló rádióműsort, mely meghozta számára a népszerűséget. A műsora Pont FM-s búcsúzása után tíz alkalommal élő közönség előtt tartott ráadás alkalmakat, majd 2012-ben megjelent a kétkötetes könyvváltozat. 2011-től a *Mika Tivadar Múltóban* indította útjára *Farkas Attila Mártonnal* és meghívott vendégeikkel az *Apu azért iszik, mert te sírsz!* rendezvénysorozatot, amely társadalmi problémákat és spirituális kérdéseket feszeget.

Puzsér Róbert

A viszonylagos ismertségnek és nem kis mértékben indulatos kritikai habitusának is köszönhetően 2012-ben az *RTL Klub Csillag születik* című műsorának egyik zsűritagja lett a negyedik évadban, melyről blogot is indított döntéseinek okaiért. Ekkor lett országosan ismert: éles mondatai, nyílt kritikái és szigorú pontozása megosztotta a közvéleményt, tevékenysége több új (bár rövid életű) divatszót és kifejezést („puzsériáda”, „szellemi kútmérgezés”, „pusztító alpáriság”) ültetett a magyar nyelvbe. Sajtónyilvánosság előtt zajló vitája, majd bírósági pere *Hajdú Péterrel*, a *TV2* akkori egyik műsorvezetőjével, magát Puzsért is a bulvármédia rendszeres szereplőjévé tette.

2014-ben főszerepet kapott a *Viasat 3 Szerintük a világ* műsorában. Majd 2014-2015-ben újra zsűrizett a *Ki Mit Tube* című online, a *YouTube* felületén zajló alternatív tehetségkutató műsorában, amelyet volt *Csillag születik* zsűritársa, *Hajós András* moderált. Eközben *Aranylövés Puzsér* című rövid életű műsort kapott a *Sport Klubon*. Ugyanebben az évben megjelent *Farkas Attila Mártonnal* közös tézisdrámája, *A zsidók szégyene*, mely arról szól, hogy egy zsidó származású védőügyvéd életére, társadalmi megítélésére milyen hatással

van az, ha pusztán az igazságba vetett hite alapján elvállalja egy holokauszttagadó férfi védelmét.

2015 áprilisában a *Magyar Nemzetben* kapott állandó rovatot. Ezek után az *RTL II Szelfi* című műsorában szerepelt, az adásba került műsorral azonban nem volt megelégedve, mivel neki egészen másként vázolták fel, hogyan lesz ez kivitelezve. Miután ennek hangot is adott, több oldalról kezdték el támadni: *Sebestyén Balázs* a *Morning Show* című reggeli műsorában egyenesen azt állította (mint maga is az *RTL Klub* alkalmazottja), hogy „Puzsér oda piszkít, ahonnan enni kap”, sokan mások pedig azt kérdezték tőle, hogy „mit tett le az asztalra”, hogy kritizálni merészel bárkit is. Az ilyen és ehhez hasonló érvelés nélküli egymondatos kritikák elleni fellépés hatására létrehozta a *Hard Talk* rendezvénysorozatot, melyben meghívott vitapartnerekkel vitatkozik a XXI. század nagy társadalmi kérdéseiről. 2015 februárjától a *90.9 Jazzy Rádióban* vezette *Horváth Oszkár*al közösen az *Önkényes Mérvadó* című műsort. Még ettől az évtől fogva 2018-ig szerepelt a *HírTV Szabadfogás* című műsorában.

2016-2018 között a *Hír TV*-n 75 adáson keresztül vezette heti rendszerességgel jelentkező, *Sznobjektív* című műsorát, majd 2017-től egészen 2019-ig ismét filmkritikai műsort készített a *Jazzy Rádióban* *A jó, a rossz, és a nézhetetlen* címmel. 2018-tól a *Magyar Hang* hetilapban jelennek meg publicisztikái, illetve alkalmanként szerepel az azonos című *YouTube*-csatornán, valamint szerepel a *Kötöttfogás* című műsorban, amely a *Szabadfogás* műsor utódja. Szintén 2018 óta a *Hírklikk* nevű weboldalon napi rendszerességgel ír rövid véleménycikkeket. 2020 szeptemberétől 2021 júniusáig szerepelt az *ATV Őt* című műsorában, és 2021 márciusától júliusáig szintén a csatornán folytatta a *Sznobjektív* című műsort. 2021 májusától az *Index* véleményrovatába hosszabb publicisztikákat ír.

A 2019-es magyarországi önkormányzati választáson, az *Állampolgárok a Centrumban Egyesület* pártoktól független főpolgármester-jelöltje *Budapesten* és legfőbb politikai programjának, a *Sétáló Budapest* koncepciójának megalkotója.

(Forrás:wikipedia)

Puzsért Róbert április 23-án 19 órától lesz a Micve Klub vendége, akivel Bóta Gábor újságíró beszélget. Mindenkit sok szeretettel várunk!

A BUDAI MICVE KLUB áprilisi programja

- Április 5.** (szerda) **19.00 órakor** a *Frankel körzet* 5783. évi **SZÉDER ESTJE** kerül megrendezésre. Részletek a 3. oldalon.
- Április 16.** (vasárnap) Az **ÉLET MENETE BUDAPESTEN. Találkozás 17.00 órakor, Budapest, VIII. Koltói Anna tér.** Onnan a *Teleki László tér - Munkaszolgálatosok Emlékműve* - majd a *Fiumei úton, István utcán* haladva a *VII. Bethlen Gábor tér 2., a Zsidó munkaszolgálatosok emlékművéhez* érkezünk. **FONTOS INFORMÁCIÓ!** Az indulásnál lesznek a közreműködői megszólalások, produkciók! Egy kis ízelítő a fellépőkből, velünk tartó művészekből: **CSUJA IMRE** színművész, **HAMSA** zenekar, **CSONKA ANDRÁS** színművész, **KOLTAI RÓBERT** színművész.
- Április 23.** (vasárnap) **19 órától PUZSÉR RÓBERT** médiaszemélyiség, újságíró, kritikus lesz a *Micve Klub* vendége. Megosztó, de mindenképpen karizmatikus személyiség, rajonganak érte és utálják. Lelkesednek a szókimondásáért, vagy vitatják. Kedvelik a felpörgetett, indulatos beszédét, vagy sem. Elutasítják, amit mond, vagy nagyon is igaznak tartják. Soha nem unalmas, gyakran felkavarja az állóvizet. Vannak eszes meglátásai, de olyan állításai is, amik akár ellenkezésre ingerelnek. A beszélgetőtársa: **BÓTA GÁBOR** újságíró.

Állandó program

Csütörtökönként

18.00 órától FRANKEL BARÁTI KÖR. Kártya, sakk, társasjáték, csevegés.

Péntekenként

SZOMBATKÖSZÖNTŐ FOGLALKOZÁS OVISOK ÉS KISISKOLÁSOK RÉSZÉRE.

A foglalkozást **ZSOZSÓ** vezeti. Időpont: nyáron 18.30, télen 18.00. Amiben részed lehet: gyertyagyújtás, barbesz evés, zsidó mesék, hórázás, héber dalok, kézműveskedés, dráma játékok, zsidó ünnepek, beszélgetés és persze új barátok. Várunk sok szeretettel a *Mezúze* klubban. Részletek: www.frankel.hu

Yellow Candle

Sárga gyertyák fényénél emlékezünk mártírjainkra

A *Yellow Candle - Sárga Gyertya* elnevezésű nemzetközi akció keretében 2023. április 17-én, hétfőn emlékezünk a holokauszt elfeledett áldozataira. A kezdeményezéshez csatlakozott a *Magyarországi Zsidó Hitközségek Szövetsége (Mazsihisz)* és a *Budapesti Zsidó Hitközség (BZSH)* is.

A *Yellow Candle - Sárga Gyertya* programban a különböző szervezetek, intézmények, hitközségi körzetek és közösségek április 17-én, hétfőn este közös gyertyagyújtással emlékezhetnek a holokauszt elfeledett áldozataira.

A sárga gyertyák átvehetőek a *Merkaz*

Héber és Izraeli Kulturális Központban (1061 Budapest, Paulay Ede utca 1. - Maccabi HUB) 2023. március 27-én és 28-án, valamint március 29-én és 30-án, délután 10 és délután 4 óra között. Támogasd a sárga gyertya projektet 220 Ft/gyertya hozzájárulással!

A projekt résztvevői vállalják, hogy a meggyújtott gyertyákról fényképet - lehetőség szerint akár szelfit - készítenek, majd a képet megosztják a saját vagy intézményi internetes felületeiken, *Facebook*-, *Instagram*- és *Twitter* oldalakon a *#yellow-candle* és *#maccabi* jelölőszavak (hash-

tagok) használatával. Emlékezzünk együtt a sárga gyertyák fényénél!

